

τιλίνα», ἐξέφρασεν ὁ Ἴψεν μετὰ νεανικῆς σφοδρότητος τὴν δυσἀρέσκειαν καὶ τὴν ἀπέχθειάν του πρὸς τὰ σαθρά, ἄλογα καὶ ἄδικα καθεστῶτα τῆς κοινωνίας. Ἀλλ' ἡ ἀγνώμων πατρὶς ὀλίγον ἔδειξεν ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια τοῦ νεαροῦ αὐτῆς ποιητοῦ καὶ μόνον τριάκοντα ἡγόρασεν ἀντίτυπα τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἔργου. Ὁ νεαρὸς καὶ ὑψηλῶν ιδεῶν ἐμπορούμενος ποιητὴς κατέλιπε τὴν γενέθλιον χώραν καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν Χριστιανίαν, ἔνθα μετὰ βραχεῖαν προπαρασκευὴν ἐνεγράφη φοιτητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα κατεδείχθη, ὅτι εὐαίσθητος καρδία, εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐμπορουμένη καὶ ὀργῶσα πρὸς ὑψηλὰ ιδεώδη, εἶνε πανταχοῦ ἐκτεθειμένη εἰς προσβολὰς καὶ πικρίας, ὅταν μάλιστα ἡ κενότης τοῦ βαλαντίου καὶ ἡ χυδαία πείνα δὲν ἀφίνουσι τὴν μάθησιν νὰ γείνη ἀμιγῆς ἀπόλαυσις καὶ τοῦ πνεύματος ἀτάρακτος τέρψις. Ὁ Ἴψεν ἦτο τοσοῦτον ἄπορος, ὥστε καὶ ἐκάστην μεσημβρίαν προσεποιεῖτο μόνον ὅτι πηγαίνει εἰς τὸ ξενοδοχεῖον νὰ γευματίσῃ, πράγματι δὲ ἔζη μὲ ἄρτον ξηρὸν καὶ ὀλίγον καφέν. Ἀλλὰ τὴν πενίαν του ὑπέφερεν ὁ ποιητὴς μετὰ χάριτος καὶ εὐτραπείας: ἐξεπώλησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του μὴ ἀγορασθέντα ἀντίτυπα τῆς τραγωδίας του «Ὁ Κατιλίνας», καὶ τοιουτοτρόπως ἡδυνήθη ἐπὶ τινα χρόνον νὰ ὀχῆται ἐπὶ τοῦ πηγᾶσου τοῦ ὀλίγον τι εὐτραφέστερος ἢ πρότερον.

Ὁ Ἴψεν ἵδρυσεν μετέπειτα περιοδικὸν τι σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔγειναν ἑκατὸν περίπου συνδρομηταὶ ἐκ τῶν εὐπαιδευτοτέρων Νορβηγῶν. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο

δὲν ἡδύνατο, ἐννοεῖται, νὰ συντηρηθῇ καὶ ἔπαυσεν ἐκδιδόμενον, ἀλλ' ὁ Ἴψεν δημοσιεύσας ἐν αὐτῷ τὰ λυρικά καὶ ἐπικά του ποιήματα, τὰ ὁποῖα συνέγραψεν ἐξεπίτηδες διὰ τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐκείνου, ἐγένετο γνωστὸς ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ καὶ ἐκτίσαστο ἱκανὴν φήμην ὡς ποιητῆς. Ὁ διάσημος βιολινιστὴς Ole Bul εἶχεν ἱδρῦσει τότε ἐν Bergen ἐθνικὸν τι θέατρον καὶ προσεκάλεσε τὸν Δρ. Ἑρρίκον Ἴψεν ὡς δραματοῦργον διὰ τὸ θέατρον τοῦτο. Ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς διετέλεσεν ἐργαζόμενος ἀπὸ τοῦ 1853 μέχρι τοῦ 1857, ποιῶν ἐν δράμα καὶ ἑκάστον ἔτος διὰ τὸ θέατρον καὶ τελειοποιῶν οὕτω τὴν ἐν τῇ δραματικῇ ποιήσει ἱκανότητά του συμφῶνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνῆς. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη ὁ Ἴψεν διευθυντὴς τοῦ θεάτρου ἐν Χριστιανίᾳ, ἔνθα διέμεινε μέχρι τῆς χρεωκοπίας τῆς ἐθνικῆς ταύτης σκηνῆς ἐν ἔτει 1862, δὲν ἔπαυσε δὲ ἐν τῷ μεταξῷ χρόνῳ νὰ συγγράφῃ τραγωδίας καὶ νὰ μελετᾷ τὰς ἀτοπίας καὶ ἀλογίας τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἀλλὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ ποιητικοῦ σταδίου του εὐρίσκετο ὁ Ἴψεν εἰς διηνεκὴ ἀγῶνα κατὰ τῆς μεγάλης μερίδος τῶν περιωρισμένων καὶ στενοκάρδων συμπολιτῶν του, ὑφ' ὧν παρεννοηθεῖς, παραγνωρισθεῖς καὶ συκοφαντηθεῖς ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους τῷ 1864 νὰ ἐξορίσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ καταφύγῃ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Ῥώμην εἶτα δὲ εἰς Μόναχον, ἔνθα καὶ διαμένει μέχρι τοῦ νῦν, ἄγων ἤδη τὸ 59 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀλλ' εἰσέτι μετὰ νεανικοῦ σφρίγγους ποιῶν καὶ συγγράφων.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΣΤΑΝΛΕΪ.

(Συνέχεια.)

ΤΟ ΜΕΓΑ ΔΑΣΟΣ ΕΝ Τῇ ΚΕΝΤΡῶΑ ΑΦΡΙΚῇ.

Τὸ μέγιστον μῆκος τοῦ δάσους τούτου, ἀπὸ τοῦ Καβαμβάρρε τῆς νοτίου Μανζέμας μέχρι τοῦ Βαγβίννε τῆς δυτικῆς Νιαμνιάμ, εἶνε 1000 χιλιομέτρων· τὸ κατὰ μέσον ὅρον εὖρος αὐτοῦ εἶναι 830 χιλιομέτρων, οὕτως ὥστε τὸ δάσος τοῦτο ἔχει ἐν συνόλῳ ἐπιφάνειαν 832,000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, μὴ συμπεριλαμβανομένων ἐνταῦθα τῶν ἐξωτερικῶν ἐκείνων μερῶν τοῦ δάσους, αἵτινα διαχωρίζονται ἀπὸ τοῦ ὅλου διὰ λειμῶνων, οὔτε τῶν μακρῶν ἐκείνων δασωδῶν ζωνῶν, αἵτινες καλύπτουσι τὰς χαμηλοτέρας ὄχθας ἐκάστης μεγάλης λεκάνης ποταμοῦ. — Ἐνταῦθα θὰ περιγράψω μόνον ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ δάσους, ὅπερ ἀπὸ τῆς Ἰαμβουίας μέχρι τῆς Ἰνδεσούρας ἐκτείνεται ἐπὶ ἀποστάσεως 526 χιλιομέτρων.

Ἄς θεωρήσωμεν ἤδη τὸ μέγα τοῦτο δάσος, οὐχὶ διὰ νὰ κάμωμεν ἐπιστημονικὴν τινα ἀνάλυσιν τῶν δένδρων καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ λάβωμεν γενικὴν τινα περὶ αὐτοῦ ιδέαν. Καλύπτει τοσοῦτον εὐρείαν ἐπιφάνειαν, εἶνε τοσοῦτο ποικίλον καὶ συγχρόνως τοσοῦτο ὁμοιόμορφον ἐν τοῖς χαρακτηριστικοῖς αὐτοῦ, ὥστε ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ περιγραφή θ' ἀπῆλπε πολλοὺς τόμους· μάλιστα δέ, ἂν ἠθέλομεν νὰ τὸ ἐξετάσωμεν μετὰ πάσης ἀκριβείας, θὰ μᾶς ἐχρειάζετο ὁλόκληρος λεγῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ

ἐξετάσωμεν τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ τόσα θαύματα τῆς βλαστήσεως ταύτης, οὔτε νὰ θεωρήσωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς λεπτὰς διαφορὰς τοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν φύλλων τῶν περὶ ἡμᾶς ὀρθομένων διαφορῶν δένδρων, οὔτε νὰ συγκρίνωμεν τὰ ποικιλότατα εἶδη τοῦ ἐκκρινόμενου γλοιώδους ἢ ὑελοποιηθέντος κόμμιος, ἅπερ ὡς γαλακτοειδεῖς σταγόνες, ὡς ἠλεκτρόχροα σφαιρίδια ἢ ὡς ἀχατόχροα δάκρυα σταλλάσσουν ἐκ τῶν δένδρων, οὔτε νὰ παρατηρήσωμεν τοὺς ἐπιμελεῖς μύρμηκας οἵτινες ἀδιακόπως ἀναβαίνουν καὶ καταβαίνουν τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, τῶν ὁποίων ὁ φλοιὸς ἐν ταῖς πτυχαῖς αὐτοῦ παρέχει ὀρη καὶ κοιλάδας εἰς τὰς στρατιάς τῶν ἐντόμων, οὔτε νὰ παριστάμεθα μάρτυρες τῶν πολέμων, οὗς διεξάγουσι τὰ διάφορα ταῦτα ἔθνη τῶν μελάνων καὶ τῶν ἐρυθρῶν μυρμηκῶν. Ὡσαύτως παραλείπομεν πᾶσαν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ ὑπερμεγέθους ἐκείνου ὄγκου, τοῦ νεκροῦ ἐκείνου γίγαντος τῶν δένδρων, ὅστις μόλις εἰσέτι διατηρεῖ τὴν ὄψιν κατερριμμένου στελέχους καὶ ἤδη εἶναι τοσοῦτον πορώδης ὡς σπόγγος. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ζῶσιν ἤδη ἀναρίθμητοι φυλαὶ μικρῶν ζωῦφιων, θησαυροὶ ἀνεξερεύνητοι διὰ τοὺς ἐντομολόγους. Πλησίασον τὸ οὖς σου εἰς τὸν ξυλῶδη ἐκεῖνον καὶ σεσηπῶτα ὄγκον, καὶ θ' ἀκούσῃς εὐκρινῶς ἐκδηλουμένην ἐν ἀκαταπαύστῳ βόμβῳ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου τῶν ἐντόμων. Τὰ ἀναρίθμητα ἐκεῖνα ζωῦφια παντὸς εἶδους καὶ σχήματος, τὰ διαφορώτατα κατὰ τὸ

μέγεθος, τὴν λαμπρότητα τῶν χρωμάτων, τὴν ὡραιότητα τῆς φυσικῆς τῶν ἐνδυμασίας, διατελοῦσιν ἐν διηνεκεῖ κινήσει καὶ ἀσχολίᾳ, ἀπολαύοντα κατ' ἴδιον τρόπον τῆς βραχείας αὐτῶν ὑπάρξεως, δηοῦντα, ληστεύοντα, μαχόμενα, καταστρέφοντα, ἀνοικοδομοῦντα, πανταχοῦ περιφερόμενα καὶ τὰ πάντα ἐξετάζοντα. Ἐπίθες τὴν χεῖρα ἐπὶ ἐνὸς στελέχους, κατακλίθῃ πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κάθισον ἐπὶ ἐνὸς κατερριμμένου κλάδου, καὶ θὰ ἐννοήσης ἀμέσως, ὁποῖα φαρμακερὰ λύσσα, ὁποῖα ἀδηφαγία καὶ ἀπληστία, ὁποῖα δηλητηριώδης πνοὴ σὲ περιβάλλει. Ἄνοιξον τὸ σημειωματάριόν σου, καὶ τὸ λευκὸν φύλλον τοῦ χάρτου θὰ προσελκύσῃ ἀμέσως δωδεκάδα τινὰ χρυσαλλίδων· κύκλω τῆς κεφαλῆς σου περιίπταται μία μέλισσα, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου ἵπτανται ἄλλα εἶδη ἀγρίων μελισσῶν, παρὰ τὰ ὧτά σου βομβεῖ μία σφήξ, τὸ πρόσωπόν σου ἀπειλεῖται ὑπὸ ὑπερμεγέθους κηφήνος παρὰ δὲ τοὺς πόδας σου παρελαύνει ἀπέραντος στρατιὰ μυρμηκῶν. Τινὲς ἐκ τῶν μυρμηκῶν τούτων ἤρχισαν ἤδη ν' ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν ποδῶν σου, μετ' ὀλίγον δὲ τὰ ψαλιδοειδῆ αὐτῶν ἐργαλεῖα θὰ τρυπήσωσι τὸν λαμόν σου τοσοῦτον ἀλγεινῶς, ὥστε δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ καταστείλῃς ὀδυνηρὰν κραυγὴν.

Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα εἶναι ὡραῖα· μόνον πρέπει νὰ προσέχῃς νὰ μὴ καθίσῃς μήτε νὰ κατακλιθῇς ἐπὶ τοῦ φλογεροῦ ἐδάφους. Ἐνταῦθα δὲν εὐρίσκόμεθα ἐν μέσῳ τῶν πτύων καὶ τῶν κορυφῶν δασῶν τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἐν τῇ κόσμῳ τῶν τροπικῶν, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἀκινδύνως πρέπει βραδέως καὶ ἀκαταπαύστως νὰ βαδίζωμεν.

Φαντάσθητε ὁλόκληρον τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰβηρικὴν Χερσόνησον πυκνότατα κεκαλυμμένην μὲ δένδρα ἀπὸ 6 ἕως 60 μέτρων ὕψους, τῶν ὁποίων τὰ φυλλώματα νὰ εὐρίσκωνται τοσοῦτο πλησίον ἀλλήλων, ὥστε νὰ συμμιγνύωνται καὶ συμπλέκωνται μετ' ἀλλήλων ἀποκρύπτοντα ἐντελῶς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἥλιον· τοὺς δὲ κορμούς τῶν δένδρων τούτων ἔχοντάς πάχος παραλλάσσον ἀπὸ ὀλίγων ἐκατοστομέτρων μέχρις ἐνὸς μέτρου. Φαντάσθητε μεταξὺ τῶν δένδρων τούτων ἐκτετατομένης μακρὰς περιπλοκάδας ἐν εἶδει χονδρῶν σχοινίων ἀπὸ πέντε μέχρι 40 ἐκατοστομέτρων διαμέτρου, καὶ λαμβανούσας διάφορα σχήματα βρόχων, στεφάνων, γιγαντιαίων γραμμάτων ὡς τοῦ **W** καὶ τοῦ **M**, ἀλλαχοῦ δὲ περιελισσομένης ὡς ὑπερμεγέθους ὄφεις περὶ τὰ δένδρα ἀπὸ τῶν ριζῶν μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν. Φαντάσθητε τὰς σχοινοειδεῖς περιπλοκάδας ταύτας ἐν τῇ ἀκραιωτάτῃ αὐτῶν βλαστήσει εὐρισκομένης καὶ φυλλομανούσας καὶ συμμιγνυομένης μετὰ τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων τῶν δένδρων καὶ ἀποκρυπτούσας τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀπὸ δὲ τῶν ὑψίστων κορυφῶν τῶν δένδρων κρεμασμένης πάλιν μέχρι τοῦ ἐδάφους ἐν σχήματι ἀπειραρίθμων κροσσῶν καὶ θυσάνων. Φαντάσθητε πάντα ταῦτα φύρδην μίγδην εὐρισκόμενα ἐν τῇ φοβερωτάτῃ συγχύσει, ἐν πάσῃ δὲ διακλαδῶσει τῶν δένδρων καὶ ἐπὶ παντὸς ὀριζοντίου κλάδου ἕτερα φυλλώματα ἔχοντα σχῆμα κραμβῶν τεραστίου μεγέθους, ἀλλαχοῦ δὲ ἄλλα πάλιν φυτὰ, ὀνομαζόμενα «ὦτα ἐλεφάντων» καὶ ἔχοντα φύλλα ξιφοειδῆ, ἀλλαχοῦ δὲ ὀρχοειδῆ φυτὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα θαύματα τῆς βλαστήσεως τῶν τροπικῶν χωρῶν, τέλος δὲ πυκνότατον πλῆθος πτέρης. Τὰ δένδρα, οἱ κλάδοι, οἱ κλώνες, αἱ περιπλοκάδες, τὰ πάντα ἔστισαν

κεκαλυμμένα μὲ πυκνότατον βρῦον ὡς διὰ πρασίνου μανδύου. Ὅπου τὸ δάσος εἶνε τοσοῦτο πυκνὸν καὶ συμπαγές, ὡς τὸ περιέγραψα ἤδη, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται εἰ μὴ νὰ φαντασθῇτε τὸ ἔδαφος πυκνότατα κεκαλυμμένον μὲ φρύνιον, μὲ ἄμωμον καὶ μὲ ναννοφυεῖς θάμνους. Ὅπου ὅμως, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει συχνάκις, ὁ κεραυνὸς ἐνσκήψας ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος καὶ γιγαντώδους δένδρου ἠραΐωσε τὸ μέρος καὶ ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἢ ὅπου σφοδρὸς τις ἀνεμοστρόβιλος ἐξερρίζωσέ τινα τῶν δένδρων, ἐκεῖ ταχέως ἀναφύεται μέγα πλῆθος νεαρῶν στελεχῶν, ἐναμίλλως αὐξανομένων, συνωστιζομένων, συμπεζομένων, συμπλεκομένων καὶ ἀμοιβαίως συμπνιγομένων, μέχρις οὗ τὸ πρὸ μικροῦ ἀραιωθὲν ἐκεῖνο μέρος τοῦ δάσους κλεισθῇ καὶ πάλιν ἐντελῶς καὶ καταστή ἀδιαπέραστον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. —

Ὅπως συμπληρωθῇ ἐν τῇ φαντασίᾳ ὑμῶν ἡ εἰκὼν τοῦ φρικαλέου δάσους, πρέπει νὰ φαντασθῇτε καὶ τὸ ἔδαφος ἀκόμη πυκνῶς κεκαλυμμένον μὲ φυτικὴν γῆν ἐκ σεσηπῶτων φύλλων, στελεχῶν καὶ κλώνων· κατὰ μικρὰ διαστήματα ἐνὸς ἢ δύο μέτρων πρέπει νὰ συναντᾶτε κατερριμμένον τινὰ γίγαντα τοῦ δάσους, κολοσσιαῖον τι δένδρον ἐξηλωμένον κατὰ γῆς, ἀτρίζον τι καὶ δυσόσμους ἀναθυμιάσεις ἀναπέμπον μίγμα σηπομένων ἰνῶν, νεκρῶν γενεῶν ἐντόμων καὶ ζωντανῶν ἐδνῶν μυρμηκῶν, ἐναλλάξ ἐμφανιζομένων καὶ κρυπτομένων ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν φύλλων, τῶν δενδρυλλίων, τῶν κισσῶν, τῶν ῥοταγγοφοινίκων κτλ. Καθ' ἕκαστον δὲ χιλιόμετρον πρέπει ν' ἀπαντᾶτε ἱκανῶς τινὰ ποταμόν, τελματώδες τι ῥυάκιον ἢ ἀβάθές τι ἔλος κεκαλυμμένον μὲ τελματιαίους φακοὺς μὲ φύλλα λωτοῦ καὶ μαδωνίων καὶ μὲ λιπαρόν τινα πρασινίζοντα ἀφρόν, συνιστάμενον ἐξ ἀπειραρίθμων μυριάδων φυταρίων.

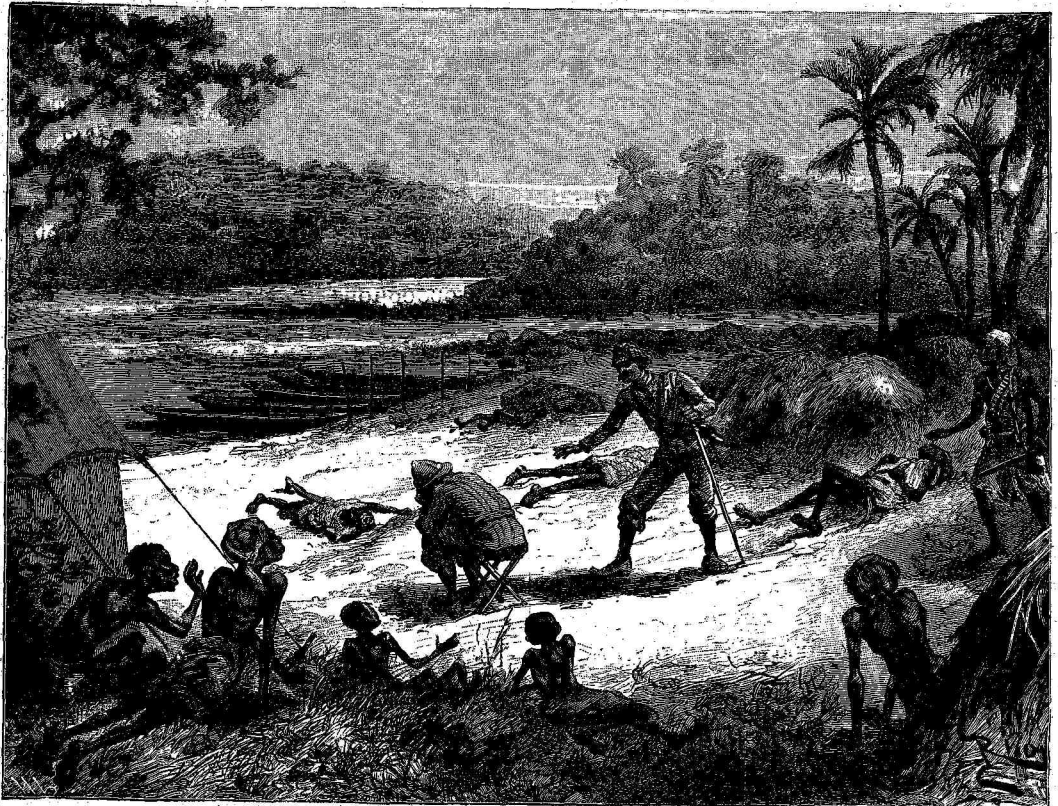
Τὸ τεράστιον τοῦτο δάσος φαντάσθητε ἤδη κατοικοῦμενον ὑπὸ μικρῶν ἀλλ' ἀναριθμητῶν ἀγρίων φυλῶν, εὐρισκομένων εἰς διηνεκὴ πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀποστάσεων 15 ἕως 80 χιλιομέτρων, βιουσῶν ἐν μέσῳ τῶν κατερριμμένων δένδρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔχουσι φυτεύσει παραδεισίους συκᾶς, βανανέας, μανιόκ, κυάμους, νικοτιανήν, κολοκύνθας, πέπωνας κ.τ.τ. Οἱ ἄγριοι οὗτοι, ὅπως καταστήσωσι τὰ χωρία αὐτῶν ἀπρόσιτα καὶ ἀπόρητα, μετεχειρίσθησαν πάντα τὰ ὀχυρωτικὰ μέσα, ὅσα παρέσχεν αὐτοῖς ἡ φύσις καὶ ὁ ἐν τῇ δάσει βίος. Ἐμπηγνύουσιν εἰς τὸ ἔδαφος αἰχμηρὰ ζύλα καὶ καλύπτουσιν αὐτὰ μὲ φύλλα ὅχι μόνον ἐν ταῖς ἀτραποῖς αὐτῶν ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν δένδρων, οὕτως ὥστε ὁ ἐχθρὸς πατῶν ἐπ' αὐτῶν διατρυπᾷ τὸν γυμνόν του πόδα καὶ ἢ ἀποθνήσκει ἐκ τοῦ δηλητηρίου, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι ἀλειμμένα τὰ ζύλα ἐκεῖνα, ἢ γίνεται χλωδὸς ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους. Εἰς ἄλλα πάλιν μέρη κατασκευάζουσιν ἐκ κεκομμένων καὶ ἐπισεσωρευμένων κλάδων προπύργια, ὅπισθεν τῶν ὁποίων κρύπτονται καὶ ἐξακοντίζουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν φαρμακερὰ βέλη καὶ ζύλινα ἐν πυρὶ σκληρυνθέντα καὶ μὲ δηλητήριον ἀλειφθέντα δόρατα.

Τὸ παρθένον δάσος, ἤτοι τὸ μηδέποτε ὑπὸ ἀνθρώπων πατηθὲν καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αὐτομάτως φύομενον καὶ αὐξάνον, διακρίνεται εὐκόλως ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκεῖνου, ὅπερ θάπτον ἢ βράδιον ἤρξατο ποτε νὰ παρέχῃ σκέπην εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ δένδρα

εἶναι ἐκεῖ ὑψηλότερα καὶ εὐθυτενέστερα καὶ κολοσσιαῖα κατὰ τὸ πάχος τῶν κορμῶν, εὐρίσκονται δὲ συχνότερον διάδρομοι, διευκολύνοντες τὴν διὰ τοῦ δάσους πορείαν, ἐνῷ ἀναπόφευκτον ἐμπόδιον παρέχουσι τὸ φρύνιον καὶ τὸ ἄμωμον. Τὸ ἔδαφος εἶνε στερεώτερον καὶ συμπαγέστερον, ἀποκόπτομένων δὲ τῶν φυτῶν καὶ τῶν μικρῶν θάμνων διανοίγονται εὐάεροι, σκιεροὶ καὶ δροσεροὶ χώροι ἐν σχήματι αὐτοφυῶν ναῶν, ἐν οἷς ἡ διαμονὴ εἶνε εὐάρεστος. Εἰς τοιαύτας θέσεις ἀρεσκονται πρὸ πάντων νὰ ἐνδιατρίβωσιν οἱ νομαδικὸν βίον ἄγοντες πυγμαῖοι...

Ἐπεὶτα ἔρχεται τὸ κυρίως θαννώδες εἶτε λοχμῶδες δάσος, τοῦ ὁποῖου ἡ καταπληκτικὴ πυκνότης εἶνε παντά-

διηγείρετο ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἄρρητόν τι συναίσθημα σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸ δάσος, συναίσθημα κατακυριεῦον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Τότε συνησθαινόμεθα τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην μεγαλοπρέπειαν, ἣν ἐπηύξανεν ἡ ἔλλειψις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ ἡ ἐπικράτης τοῦ ἀμυδροῦ σκιάφωτος, καὶ ἐθαυμάζομεν διὰ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο συναίσθημα τῆς ἐρημίας καὶ ἀπομονώσεως, καὶ περιστρέφομεν ἐταστικῶς τὰ βλέμματα ἡμῶν ὅπως βεβαιωθῶμεν ὅτι ἡ ἐρημία ἐκείνη δὲν ἦτο ἀπάτη τῶν αἰσθήσεών μας. Ἐνόμιζέ τις ὅτι εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν κατοίκων ἄλλου τινὸς πλανήτου... Ἐν τῇ θαυμασίᾳ ἐκείνῃ σκινογραφίᾳ, ἥτις μὲ περιέβαλλε,

ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΛΣΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΖΗΣΑΝΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΕΔΙΩ ΤΟΥ ΛΙΜΟΥ.

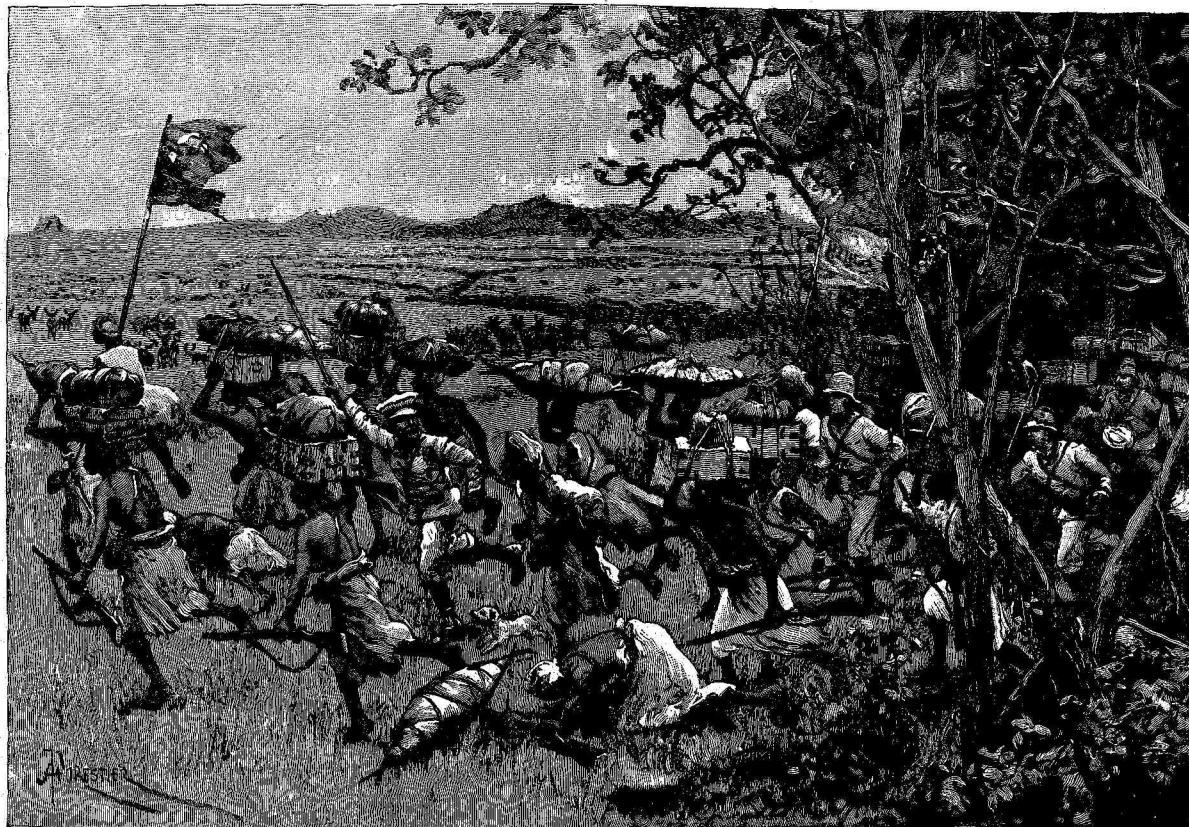
πασιν ἀδιαχώρητος. Ὅπως διαπεράσῃ τις τὸ μέρος τοῦτο τοῦ δάσους, πρέπει νὰ διατρυπήσῃ τὴν συμπαγὴ ταύτην φυτικὴν μάζαν διασκάπτων ἀληθινὸν τουνέλον...

Ὅσάκις ἔχωροῦμεν εἰς τὰ πρόσω μετὰ τῆς φάλαγγος ἢ ἐστρατοπεδεύομεν πού πρὸς διανυκτέρευσιν, αἱ φωναὶ καὶ ὁ θόρυβος οὐδαμῶς συνετέλουν εἰς τὸ νὰ διεγείρωσιν ἐν ἡμῖν εὐάρεστα συναισθήματα διὰ τὸ δάσος. Ἡ πείνα, αἱ διαρκεῖς στερήσεις καὶ κακουχίαι καὶ ταλαιπωρίαι ἐκινδύνευον νὰ ἐξαντλήσωσι πᾶσαν ἡμῶν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν μακροθυμίαν. Ἡ ἐνδυμασία ἡμῶν ἦτο καλὴ διὰ τὴν ὑπαίθριον καὶ ἀναπνευσμένην χώραν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπροστάτευεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν κινδύνων τοῦ δάσους. Ὅσάκις ὅμως ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου καὶ δὲν ἤκούομεν πλέον τὰς φωνὰς καὶ τὸν θόρυβον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐλησμονοῦμεν πρὸς στιγμὴν τὰ βάσανα, τὰς στερήσεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας, τότε

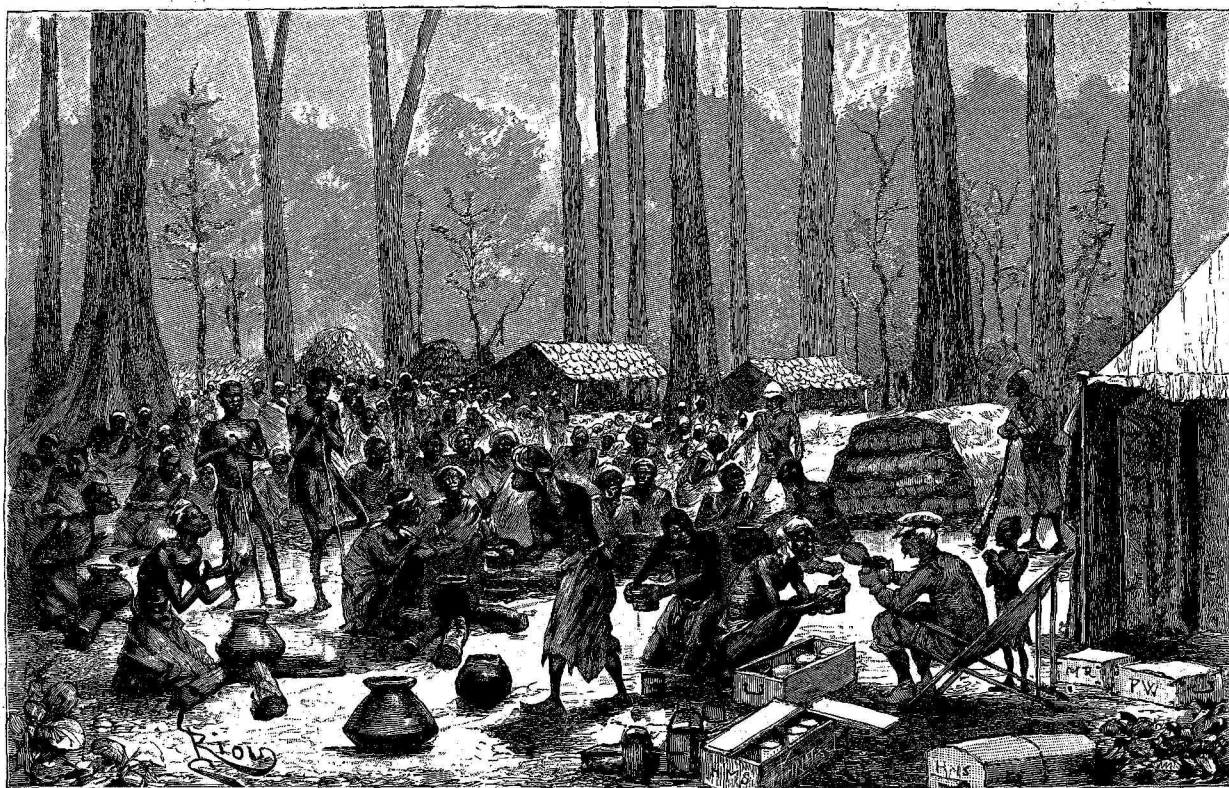
δὲν θὰ ἐξεπλησσομένην, ἂν αἰφνης παρουσιάζετο ἐνώπιόν μου γηραιὸς τις καὶ ἐρρυτιδωμένος πατριάρχης μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ σοβαρότητα ἐνὸς Μεδουσαλέμ καὶ μὲ ἡρώτα τί ζητῶ ἐδῶ, ἐν μέσῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς συνελεύσεως τῶν βασιλέων τοῦ δάσους...

Ἐν τῷ δάσει τοῦτ' ὑπάρχουσι βεβαίως πολλὰ ἄγρια ζῶα, ἀλλὰ δὲν φαίνονται, διότι ὁ θόρυβος τῆς караβάνας ἀποδιώκει αὐτά. Ἡ θήρα ἐν τῷ δάσει εἶνε ἐπικίνδυνος, διότι ὁ κυνηγὸς ἂν ἀποπλανηθῇ ἅπαξ ἐνταῦθα, δὲν εὐρίσκει πλέον διέξοδον καὶ ἀπόλλυται ὡς ἐν τῷ ὠκεανῷ, ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας. Παντοσευδὴ πτηνὰ ἀκούονται πανταχοῦ κελαδοῦντα, ἀλλ' εἶναι ἀόρατα, διότι κἀκὴνται ἐπὶ κλώνων ὑψηλῶν ὡς ἐπὶ τῆς στέγης δεκαπενταρῶφων οἰκιῶν. Ἀναρίθμητα εἶναι τὰ ἔντομα, αἱ φοβερῶταται αὐταὶ μᾶστιγες τοῦ διὰ τοῦ δάσους πορευομένου ὁδοιπόρου. «Αἱ μεγάλαι καὶ μικραὶ ἐκεῖναι

μέλισσαι, αἱ σφήκες, αἱ ἀγέλαι τῶν σπητῶν κατὰ τὴν σκηνὴ φωτὸς ἐπέπιπτον λυσσαλέοι καὶ βραγχωδῶς βομ-
νύκτα, αἱ μυῖαι παντὸς εἶδους καὶ παντὸς μεγέθους, οἱ βούντες ἐπὶ τοῦ λινοῦ παννίου τῆς σκηνῆς καὶ τέλος

ΕΞΟΔΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ.

ΕΝ Τῷ ΠΕΔΙῳ ΤΟΥ ΛΙΜΟΥ: ΔΙΑΝΟΜΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΚΑΙ ΒΟΥΤΥΡΟΥ ΔΙΑ ΣΟΥΠΠΑΝ.

κάνωπες καὶ αἱ χρυσαλλίδες τὴν ἡμέραν, οἱ ὑπερμεγέ-
θεις κἀνδαροι, οἵτινες προσελκνύμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐπετίθεντο μανιώδεις ἐπὶ τοῦ βιβλίου μου ἢ ἐπὶ τοῦ
προσώπου μου, τὰ ἀπειράριθμα στίφη τῶν μυρμηκῶν

οἷτινες εἰσέβαλλον εἰς τὸ πινάκιόν μου καὶ ἐκολύμβων εἰς τὴν νεροὺλὴν σοῦπάν μου, οἱ γρύλλοι οἷτινες ἐπὶ δὼν τῆδε κακεῖσε ὡς δαιμόνια καὶ ἐπεκάθητο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου μου, οἱ τέττιγες, τῶν ὁποίων τὸ ἀκατάπαυστον ἄσμα ἐξεκώφαινε καὶ ἠπεῖλει νὰ μᾶς τρελλάνη περισσότερον, παρὰ αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ ὀλολυγμοὶ τῶν ὑστερικῶν γυναικῶν τῶν Μανζέμα . . .»

Ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ μέλισσαι, αἷτινες ἡγάπων ἐξαιρετικῶς νὰ προσβάλλωσι διὰ τῶν κέντρων των τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ ὦτα καὶ τοὺς ῥώθωνας τῶν ταλαιπῶρων ὁδοιπόρων· ἐκεῖ ὑπῆρχον κἀνθάροι τοσοῦτον μικροί, ὥστε ἠδύναντο νὰ διέλθωσι διὰ τῆς ὀπῆς μιᾶς βελόνης καὶ ὅμως διὰ τοῦ μικροσκοπίου παρατηρούμενοι ἐφαίνοντο δημιουργηθέντες ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξ ἐπίτηδες ὅπως βασανίζωσι τοὺς ἀνθρώπους. «Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἔλειπον, εἰς τὰ ἀραιότερα πρὸ πάντων μέρη τοῦ δάσους, καὶ τὰ ἀναρίθμητα στίφη τῶν παλαιῶν ἡμῶν γνωρίμων, τῶν μωσκίτων. Ἄλλ' ἂν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐδακνόμεθα καὶ ἐκεντούμεθα ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν μυρμῆκων καὶ τῶν παντοειδῶν ἐντόμων, τοῦθ' ὅπερ ὁμολογουμένως εἶνε ἀλγεινότερον ἢ τὸ μαστιγοῦσθαι μὲ κνήδας (τσουκνήδας), ἢ νύξ εἶχεν ὡσαύτως τὰς ἀνησυχίας, τὰ φόβητρα καὶ τοὺς κινδύνους τῆς δι' ἡμᾶς. Ἐν τῇ ἡμερίᾳ τῆς νυκτός, ἐνῷ ὀλόκληρος ἡ караβάνα ἦτο βεβυθισμένη εἰς ὕπνον, ἕκαστος ἀφνιπνίζετο ἐξαίφνης ἔντρομος ὑπὸ φοβερωτάτου πατάγου: Καθ' ἑκάστην νύκτα ἐνέσκηπτον κεραυνοὶ ἐπὶ μεγάλων δένδρων, καὶ ἐπέκειτο διηνεκῶς ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ κατασυντριβῇ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ τοῦ κόρμου κεραυνοπλήκτου τινὸς γίγαντος τοῦ δάσους. Ὅσakis ἐξερρηγνύετο καταιγίς, ὁ θόρυβος τῶν κλάδων ὡμοίαζε πρὸς τὸν παταγώδη ἀναβρασμὸν τῶν ἐπὶ τῶν βράχων συντριβομένων κυμάτων τρικυμιώδους θαλάσσης. Ὅσakis ἔβρεχεν, οὐδεμία φωνὴ ἀνθρώπου ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἠδύνατο νὰ ἀκουσθῇ. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν νύκτα ἐπιπτεν αἴφνης παλαιὸν τι δένδρον μετὰ τοσοῦτου πατάγου, ὥστε τὸ ἔδαφος ἐσειετο ὡς ὑπὸ σεισμοῦ.»

Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Στάνλεϋ γενομένης περιγραφῆς τοῦ μεγάλου ἐν τῇ κεντρῷ Ἀφρικῇ δάσους εἶναι ἱκανὰ ὅπως παράσχωσιν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἀγρίας φύσεως τοῦ δάσους τούτου καὶ περὶ τῶν μόχθων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς δι' αὐτοῦ πορείας. Ἐκτὸς τῶν ἀπεριγράπτων δυσχερειῶν, ἃς παρέχει αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ὕγρου καὶ σκοτεινοῦ, πολλαχοῦ τελματώδους, πανταχοῦ φοβερῶν μυρμῆκων καὶ ἄλλων φαρμακερῶν ζωῶν βριθοντος αὐτοφθοῦς δάσους, τοῦ ὁποίου ἡ πυκνότης εἶνε τοσοῦτον ἀδιαχώρητος, ὥστε, διὰ πελέκεων καὶ δρεπάνων βραδέως καὶ ἐπιπόνως τεμνομένων τῶν μικροτέρων δένδρων καὶ τῶν θάμνων, μόλις καθίστατο δυνατὴ ἡ περαιτέρω πορεία — ἐκτὸς, λέγομεν, τῶν φυσικῶν τούτων δυσχερειῶν, ἠπεῖλουν πανταχόθεν τοὺς διαπορευομένους καὶ αἱ προσβολαὶ τῶν ἐν τῷ δάσει ἐνδιδιωμένων ἀγρίων ἰθαγενῶν, οἷτινες φονεύουσι πάντα ἀποπλανώμενον ἢ ὑπολειπόμενον τῆς πορείας καὶ κατεσθίουσιν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ φοβερῶτατος ἐχθρὸς, τὸν ὁποῖον ἀπῆντησεν ὁ Στάνλεϋ ἐν τῷ φρικαλέῳ τούτῳ δάσει, ἦτο ἡ πείνα. Τὰ τρόφιμα ὀλιγόστευον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν λίαν ἐπαισθητῶς. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν δυστυχῶν ὁδοιπόρων,

τυφλούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης, ἀπεμονοῦντο καὶ ἐξήρχοντο καθ' ἑκάστους πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, προσεβάλλοντο αἴφνης ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων ἀγρίων καὶ ἐπανάρχοντο πληγωμένοι μὲ βέλη φαρμακερά καὶ ὀλολύζοντες, οἱ δὲ πλείστοι ἐξ αὐτῶν μεθ' ὅλην τὴν ἐπιμελεστάτην θεραπείαν, ἥς ἐτύγχανον παρὰ τοῦ Στάνλεϋ, ἀπέθνησκον ἐκ τῶν φοβερῶν πληγῶν μετὰ τινὰς ἡμέρας ἢ ἐβδομάδας. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἔμενον ἐντελῶς ἐξηντημένοι ὑπὸ τῶν πολλῶν μόχθων, ταλαιπωριῶν καὶ στερήσεων — καὶ τὸ σκοτεινὸν δάσος ἦτο εἰσέτι ἀτελεύτητον.

Τῇ 16. Σεπτεμβρίου 1887, μετὰ 80 ἡμερῶν πορείαν καθ' ἣν διηνύθησαν 400 χιλιόμετρα, ἔφθασεν ἐπὶ τέλους ὁ Στάνλεϋ εἰς μέρος τι τοῦ δάσους παρὰ τῷ ποταμῷ Ἀρουβίμη, ὅστις ἐνταῦθα καλεῖται Ἰτούρι, καὶ συνήντησεν ἐκεῖ θηρευτὰς τινὰς δούλων, τοὺς καλουμένους Μανζέμα. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν δουλοθηρῶν τούτων ἦτο Ἀραψ, ὀνομαζόμενος Οὐγαρρόβας, εἶχε δὲ χρηματίσει πρότερον ὑπηρετῆς τοῦ J. Spekes τοῦ ἀνακαλύψαντος τὰς πηγὰς τοῦ Νεῖλου. Ὁ Στάνλεϋ ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ Οὐγαρρόβᾳ καὶ πληροφορηθεὶς παρὰ τούτου ὅτι εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου ἡμερῶν πορείας εὐρίσκετο ἀποικία τις δουλοθηρῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀραβος Κιλόγγα Λόγγα, ἐξεκίνησε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνον πρὸς ἀναζήτησιν τροφίμων, καταλιπὼν παρὰ τῷ Οὐγαρρόβᾳ 56 ἀσθενεῖς, οἷτινες δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ προχωρήσωσιν. Ἡ ἐμπροσδοφυλακὴ συνήντησε πραγματικῶς ἀπόσπασμά τι τῶν ἀνδρῶν τοῦ Κιλόγγα Λόγγα καὶ ἔμαθε παρ' αὐτῶν ὅτι ἡ ἀποικία τῶν δουλοθηρῶν εὐρίσκετο εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου ἡμερῶν πορείας, ἀλλ' ὅτι ὅλη ἡ ἐν τῷ μεταξύ χώρα εἶνε παντάπασιν ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος. Ὅποια ἀποθάρρυνσις διὰ τοὺς ταλαιπῶρους, οἷτινες ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐλίπωτον! Ὁ λοχαγὸς Νέλσων, εἰς ἐκ τῶν λευκῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Στάνλεϋ, ἐπασχεν ὑπὸ ἐλκιδῶν ἀποστημάτων, πεντήκοντα δὲ καὶ δύο αἰθίοπες εἶχον καταστή ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν αὐτόχρομα σκελετοί. Ἀπεφασίσθη λοιπόν, ὅπως οἱ μὲν ἀσθενεῖς καὶ ἀπειρηκότες μείνωσιν ἐν τῷ παρὰ τὸν ποταμὸν πεδίῳ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Νέλσωνος, οἱ δὲ ὑγιεῖς προχωρήσωσι πρὸς τὴν ἀποικίαν τῶν δουλαγαγῶν τῶν ὑπὸ τὸν Κιλόγγα-Λόγγαν, καὶ εἴτα ἐπιστρέψωσι φέροντες τρόφιμα εἰς τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ λιμοῦ ὑπολειφθέντας.

«Δὲν ἦτο δυνατόν» γράφει ὁ Στάνλεϋ «νὰ εὐρεθῇ τόπος θλιβερώτερος καὶ ἀπαισιώτερος ἢ τὸ πεδίον τοῦτο, ἐν ᾧ ὑπελείφθησαν ὁ Στάνλεϋ καὶ οἱ λοιποὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀπειρηκότες. Πανταχόθεν περιεκυκλοῦτο ὑπὸ βράχων καὶ συνεστενοῦτο ὑπὸ τῶν πυκνῶν τοῦ δάσους δένδρων, αἵτινα ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ὑψοῦντο μέχρι 185 περίπου μέτρων ὕψους, καὶ περιεβομβεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀκαταπαύστου πατάγου τοῦ περιδινουμένου ρεύματος καὶ τῶν καταρρακτῶν τοῦ ποταμοῦ. Φρίκη καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, ὅταν καὶ μόνον φαντασθῇ τὴν ἀπληπισμένην θέσιν τῶν ταλαιπῶρων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἷτινες ἀσθενεῖς ὄντες καὶ ἀνάπηροι ἦσαν καταδικασμένοι νὰ μένωσιν ἀργοὶ καὶ ἀκίνητοι, ν' ἀκούωσιν ἀδιακόπως τὸν φοβερὸν πάταγον τῶν ἐξηγριωμένων καὶ μετ' ἀδιαλλάκτου μανίας καταφερομένων ὕδατων καὶ τὰς μονοτόνους καὶ διηνεκεῖς βρόντας τῶν καταπιπτόντων καταρρακτῶν, νὰ παρατηρῶσι τὰ λυσσαλέα

κύματα ἀδιαλείπτως κυλιόμενα καὶ ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου ὀρμῆς τοῦ καταφερομένου ρεύματος ἀνηλεῶς μαστιζόμενα καὶ σχιζόμενα εἰς μεγάλα λευκὰ καὶ ἀφρίζοντα ῥάκη, καὶ νὰ προσατενίσωσι τὰ περιβάλλοντα αὐτοὺς σκοτεινὰ καὶ ἀσπλαγχνα δάση, ἅτινα ἴστανται ἐν τῇ μονοτόνῳ αὐτῶν πρασίνῃ περιβολῇ καὶ αἰωνίως πενθοῦσι παρελθόντας χρόνους, διαρρεῦσαντας αἰῶνας καὶ ἐκλιπούσας γενεάς. Καὶ ἔπειτα φαντάσθητε τὴν ἐπερχομένην νύκτα μὲ τὸ ψηλαφητόν της σκότος, τὸ ὁποῖον ἔτι μᾶλλον ἐπαυξάνουσιν αἱ κατὰμαυροι σκιαὶ τῶν δασωδῶν λόφων, φαντάσθητε ἐν τῇ σκότει ἐκείνῳ τὸν αὐτὸν ἀκατάπαυστον πάταγον τῶν καταρρακτῶν καὶ τὸν ἀναβρασμὸν τῶν κυμάτων, τὰς ἀορίστους καὶ δυσδιακρίτους ἐν τῇ σκότει μορφὰς αἵτινες ἐξάπτουσι τὴν φαντασίαν καὶ γεννῶσι νευρικὸν ἐρεθισμὸν καὶ φόβον, τὴν ἀποθάρρυνσιν, ἣν γεννᾷ ἡ ἐρημία καὶ ὁ φόβος τῆς παντελοῦς ἐγκαταλείψεως, — φαντάσθητε πάντα ταῦτα καὶ θὰ ἐννοήσετε τὴν ἀληθινὴν θέσιν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων.» —

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες μετὰ τοῦ Στάνλεϋ ἐξεκίνησαν τῇ 7. ὁκτωβρίου περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς πρωΐας κατευθυνόμενοι πρὸς τὸν Κιλόγγα-Λόγγαν καὶ βαδίζοντες μὲ βήματα νεκροφόρων, δὲν εὕρισκοντο εἰς πολὺ καλητέραν θέσιν.

«Ὅτε παρετήρησα τοὺς ταλαιπώρους τούτους ἄνδρας» γράφει ὁ Στάνλεϋ «ἐξηντλημένους καὶ μετ' ἀγωνίας συρομένους, μοι ἐφάνη ὅτι ὀλίγαι μόνον ὥραι ἐχρειάζοντο ὅπως ἐπισφραγίσωσι τὴν τύχην των, ὅτι μετὰ μίαν ἀκόμη, ἴσως μετὰ δύο τὸ πολὺ ἡμέρας πᾶν σημεῖον ζωῆς θὰ ἠφανίζετο ἐξ αὐτῶν. Ὡς πῶς διηρῶν μὲ τὰ βλέμματα τοὺς ἀγρίου θάμνους ἀναζητοῦντες τὰς ἐρυδράς ῥάγας τοῦ φρυνίου, καὶ τοὺς πορφυρόχρους, μακροστρογγύλους καὶ δριμεῖς τὴν γεῦσιν καρποὺς τοῦ ἀμώμου! Ὡς πῶς ἐρρίπτοντο ἐπὶ τῶν ἀηδῶν βαλάνων τοῦ δάσους, καὶ μὲ ποῖα βλέμματα σπαρακτικὰ ἐζήτουν μήπως ἀνακαλύψωσιν ἐλεεινούς τινες μύκητας! Ἐν συντόμῳ, ἐν τῇ δεινοτάτῃ θέσει ἐν ἣ εὕρισκόμεθα οὐ-

δὲν ἐφαίνετο ἡμῖν ἀξιοκαταφρόνητον, πλὴν τῶν φύλων καὶ τῶν ζώων.»

Ἡμέραι χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἦσαν διὰ τοὺς δυστυχεῖς ὁδοιπόρους, ὡσάκις τυχαίως πῶς ἀνεκαλύπτετο πού ἐγκαταλελειμμένη τις καλύβη, ἐν ἣ εὕρισκετο ὀλίγη τις τροφή. Ὀλίγοι καρποὶ βανανέας, δύο ἢ τρία κυάδια ἀραβοσίτου ἦσαν δι' αὐτοὺς ἡ ἀναβολὴ τοῦ θανάτου. Βραδέως προὔχῳρει ἡ πειναλέα φάλαγξ διὰ τοῦ πυκνοῦ δάσους· τὸ ἔδαφος ἤδη ἐγίνετο ἀνωφερές, καὶ οἱ δυστυχεῖς, ὑπὸ τῶν μόχθων καὶ τῆς πείνης ἐξηντλημένοι, ὤφειλον ἐν τούτοις μετὰ παλλούσης καρδίας νὰ ἀναβαίνωσι τὰς κλιτύας, τέμνοντες ἑαυτοῖς τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ λοχμάδους δάσους. «Ὡ, ἦτο ἀρρήτως θλιβερόν, ἦτο σπαραξικάρδιον τὸ θέαμα» ἀναφωνεῖ ὁ Στάνλεϋ, «νὰ βλέπῃ τις τὴν ἀγωνίαν τοσούτων ἀνδρῶν, ἀκολουθούτων τυφλῶς ἓνα λευκόν, Εὐρωπαῖον, τοῦ ὁποῖου ἠγνόουν τὸν σκοπὸν καὶ περὶ τοῦ ὁποῖου οἱ πλείστοι ἐπίστευον ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἴσως γινώσκει τί ζητεῖ καὶ τί ἐπιδιώκει. Ἦδη εὕρισκόμεθα εἰς ἀληθινὴν κόλασιν τῆς πείνης. Καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς ὄνος μου, τὸν ὁποῖον ἔλαβα μαζὶ μου ἐκ Σανσιβάρης, ἐδείκνυε συμπτώματα μαρτυροῦντα τὸ ἐπικείμενον τέλος του. Ἀπὸ τῆς 26. ἰουνίου ὅλας τὰς ἡμέρας οὐδὲν ἄλλο ἔτρωγε εἰμὴ φρύγιον καὶ ἄμωμον, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἦτο κατάλληλος τροφή διὰ τὸ ταλαιπῶρον ζῶον. Διὰ τοῦτο ἀπὸ εὐσπλαγχνίας τὸν ἐθανάτωσα διὰ νὰ τελειώσω τὰ βάσανά του. Τὸ κρέας του διεμοιράσθη μετὰς μας μὲ τόσην ἀκρίβειαν ὥς νὰ ἦτο τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου, διότι τὸ πειναλέον στίφος εἶχεν ἐξαγριωθῇ καὶ ἠπείλει ἀπειθείαν. Ἀφοῦ τὸ κρέας διεμοιράσθη μετ' ἅκρας ἀμεροληψίας, ἡγέρθη φοβερὰ διαμάχη μετὰ ζυλοκοπημάτων ἕνεκα τοῦ δέρματος. Τὰ ὅσα ἠρπάγησαν ἀμέσως καὶ κατεδραύσθησαν, αἱ δὲ ὅπλα (οἱ ὄνυχες) ἐβράζοντο ἐπὶ πολλὰς ὥρας, οὕτως ὥστε οὐδὲν ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ προσφιλοῦς μου ζώου εἰμὴ αἱ τρίχες καὶ τὸ χυδὲν αἷμα· ὁλόκληρον στίφος ὑαίνων δὲν θὰ κατεβρόχθιζε τὸ δυστυχὲς ζῶον μετὰ τοσαύτης ἐντελείας.»

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΟΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΑΡΙΣΤΟΙ.

Πολλάκις ἀκούομεν ὅτι ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα εἶνε ἀριστοκράται. Τοῦτο ἐξελέγχει ἀμάθειαν. Αριστοκράτης δὲν δύναται νὰ σημαίνει, ἡ ἀνθρωπὸν ὅς τις ἀσκεῖ κράτος καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἀρίστων τῆς πατρίδος του· ὅς τις εἶνε πάντων ὑπέρτατος ἢ ὑπέρτιμος, καὶ αὐτῶν τῶν ἀρίστων, καθὼς δημοκράτης δὲν δύναται νὰ σημαίνει, ἡ ἀνθρωπὸν ὅς τις ἀσκεῖ κράτος καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ δήμου, ἐπὶ τῶν δημοτῶν μίᾳς τινος χώρας. Ὡστε το μὲν ἀριστοκράτης καθίσταται οὕτω πῶς ταυτοσημον τοῦ βασιλεῦς, το δὲ δημοκράτης ταυτοσημον τοῦ τυράννου· ἀλλ' εἰς τα ἑλληνικὰ λεξικά ουδέτερον τῶν ἐπιθέτων τούτων ἀναφέρεται.

Το πολὺ, δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι ὁ δεῖνα εἶνε ἀριστοκρατικός, ὁπαδὸς δηλαδὴ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος, καθὼς καὶ ὅτι ὁ δεῖνα εἶνε δη-

μοκρατικός, ἦτοι ὁπαδὸς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Ποῖον το ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα; Το καθ' ὃ κυβερνῶσιν οἱ ἀρίστοι τῆς χώρας. Καὶ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς ποῦ κυβερνώμεθα αὐθεντικῶς ὑπὸ ἀρίστων; Οὐδαμοῦ· διότι ὅπου μὲν τῆς Ἑσπερίας παροικοῦμεν ἐξουσιάζουν κυβερνήσεις αλλότριαι, ἐν Τουρκίᾳ δὲ καλοῦνται ὡς προεστώτες ἢ δημογέροντες, ἐπὶ τὸν τόπον ἀρίστων, οἰοῖδήποτε μούτεπερ ἀταμλαρ, (χρήσιμοι ἀνθρωποὶ) μετὰ τῶν ευπορωτέρων οικογενειάρχων, ἐστῶσαν οὗτοι καὶ οἰσπῶλαι, μηλωτοποιοὶ ἢ οἰσπῶλαι, μηδὲν ἔχοντες ἐπὶ τὸν τόπον μαρτυροῦν τὴν ἐξ ἀρίστου τινος οἴκου καταγωγὴν αὐτῶν· πολλάκις δὲ ὁ τίτλος χατζῆ (προσκυνητοῦ) ἀπετέλεσε καὶ μόνος οὗτος προσὸν λόγου ἀξίον πρὸς τὸ ἀξίωμα προεστώτος